

amazortzi bat poesi dira, luze ta labur, bertan datozenak; oindino be-
bear bada, ba-dera or-emen beste batzuk, olerkari oso oparotsu izanik
nainungo aldizkarietan idazten euskun eta.

Aren poesi-bilduma

Iñor mintzeko griña barik, Kepa Enbeita dogu, nire eritxiz bein-
tzat, oraiñarteko bertsolarietan ugari, jator eta abertzaleena. Alta-
turiko txorta osotzean, bost sailletan banandu nituan aren lan guz-
tiak: 1) **Aberkoiak**; 2) **Uzkurtzakuak**; 3) **Goralpenezkuak**; 4) **Ipuin**
eta **abar**; eta 5) **Gomutakizunak**.

Aberkoiak 78 dituzu, ederrak, edozein izkuntzek sail orretan di-
tuan onenakaz kideku naiz bardiñean jarteko lakoak. Begiko yakozan,
antza, mueta ontakoak eta ardura aundiz, mamiñez sakon eta azalez
eder, ondu zituan: ernemin dan soloak, loratzea ekarten. Suaren gar-
bizia dario oleskari abertzaleari. Eder-arnasaz gaiñezka, zazpi batez
be aukeratu geinkez: «Il zan Aberrija biztuteko», «Itxas-ertzian», «Do-
llorkeriak... itxi», «Abesti abertzalia», «Ai ze ederra», «Aberriaren
ziñopa», «Beste ames bat».

Aberkoi onein artean datoz gure izkuntza maite, «Euskerari-
nunbait, opatu eutsozanak be. Amar bat dituzu guztiz. Bere bertsoe-
tan, euskaldunon zer guztiak jaso ta goratu nai izan zituan: gure
itxaso, ibar ta mendiak; gure abere, txori, zugatz eta arkaitzak; gure
eleiztar, jakitun, kirolzale, itxastar eta gaiñerako gizaseme gurenak.
Dan-danau, jakiña, alegi, irudikizun, ipuin eta antzeko olerki-lan
bizi gartsutan. Ederraren sena leun ekarren barnean eta erle antzo
ba-ekian nun aurkitu ezteigai oparotsua. Euskal lurra, ain zuzen, be-
ronen osotasun aundian, eder eukerakoa eban ortarako. Eta eredu-
tasun bikaiña eskuratu euskun.

Euskera maite

Euskaldunok iru guda lotsagarri izan ditugu ia eun urte barruan.
Azkenengoa (1936) sortu baiño pizkat lentxoago, Enbeita'k idazten
eban: Asaba zarren lorratzai jarraituki, Sabin aundiak irakatsiriko
Jel-bidez ziar, ba-guaz geu be, aurrera ta aurrera, gurendarik guren-
da». Era askotarikoak ziran gurenda oneik, berein arlotan irabazite-

koak. Azken istillu aurretxoan, izan be, Erkal-egunetan, ba-genduan
bizi-gurea, ots, geure gauzak aurrera eroan naia. Lendik etorren aziak
lora ugaria ekarri ta laborez gaiñezka geunkan. Aberria, ez gero itz-
utsez bakarrik, bere doai, balio, gaitasun eta eskualdi azkar guztikaz,
bene-benetan maite ebanik ezin ukatu.

Eta onen doairik baliotsuena lez jo oi eban bere izkuntza, euskera;
erriaren izkera, izan be, beronen gogo, arnasa ta muiña dozu. Guk
geure lur gaiñean euskaldun gizona daukagu, euskeraz mintzo dana,
soin eta ezpirituz loratua. Gizon orrek, au da, euskaldunak euskaldu-
nari, bere biozkada, gogai, pentsamentu, eritxi, poz eta kezak, eus-
keraz adierazo oi dautsaz. Euskera da, beraz, euskaldunontzat guk
dogun doairik bikaiñena.

Au ba-ekian Enbeita'k. Eta auxe goratu euskun bertso gartsue-
tan. Erdel zaleak, naiz etxeko naiz kanpoko, sarri ikusi oi zituan
euskera zapaldu ta il-azo nairik. Baiña erabagia eukan, beste millaka
ta millakak lez, berau zaindu ta al giñoan beroni eutsi ta laguntzea.
1916'garrenean zan; eusko gaztedia ekusan garai artan asmo ori artu
ta aurrera eroan guraz. Zortziko beroetan, onela goritu ta sustatzen
ditu gazteok, erabagi orri gogor eutsi bear yakola aitzen emonik:

«Aupal euzkotar orok itxartu!
Didar ein, gora jagita.
Nor da jountxoboi, gure ele maite
Oni eiteko arrika?
Alperrik dabilte euzkera ilteko
Ordez erdera jarrita.
Ori laketu baño... lenau il,
Daukogu erabagita».

Euskereari eusten erakutsi eroian kemenagaitik, Bizkai'ko eusko
gaztedia, leial ta zintzoa, goratzen dau. Onela diño:

«Euzko gastedi gurgarri ori,
Jagiko zara osuan;
Geu be zeuekaz bat-ingo gara
Uri, txalde naiz basuan,
Didar eiteko, **Gora Euzkera!**
Geure amaren besuan
Ikasi gendun ele kutun au
Bego yagokon lekuan».

Bertatik irudikizun dizelitsu batek dau aren burua arrotzen. Aben-
ria dakus billosik, jaritzi bago, il agiñean; arnas-indartzen dauen
gogo barik, gorputza zer eta? berisolaria kantat:

«Beingo batian ustaltzen dan lez
Gogo bagako gorputza,
Euzkachi bardin ilgo litzake,
Euzkera ilgo ba'litza.
Atzerritarrok baki je ondo
Nun dagon gaitz orren giltza;
Baña eztahe au jaritziko,
Alper-alperrik dabilta».

Zer egin bear eta euskaldunak, bere izkuntza zaintzeko? Euskeraz
itz-egin, obeto ikasi, nun-nai euskal usaiñaren gozotasuna eskatu ta
zabalazi. Alkarregazko artu-ermon eta gailñerako zer guztiak, euskeraz
burutu. Or daukagu giltza, orixe etsaiak uxatzeko izkillurik onena.
Kantari darrai Enbeita'k, zeregiñok aitatur:

«Jayoten diran urne gustisi
Ezarrñ euzkel-izenak;
Dakigun orok itz-ein euzkeraz,
Ikasi eztakijanak,
Artu-ermonak, Idazki ta abar
Euzkeraz erabil danak.
Orre etsayok uxatuteko
Diran izkiluik onenak».

Nok galazo guri euskeraz egiten? Gailñera, bakotzak ez ai dau
bera jagon bear? Muxikarrak onela:

«Jainkuak diñio: «Zauria zaindu,
Itxi bestenai baklane».
Beraz, erdera erabil beye
berai yagokon toklan.
Baña... guk ugatz gozue edanaz
Amaren laztan artian
Ikasi gendun euzkera be bai,
Euzko-Aberri maitlan».

Arkaltz artetik, orri artean zear, jauzika doan uraren antzara,
maite atertzen au adierazoz; pentsa-indar batek dauko, katez lez lotua,
lilluraturik; bakotxari berea ermon bear yakola... Euskaldunok geure-
geure dogu euskera, gogo ta arnasa, goi-erdi ta suster.

«Euzkersari egin dayogun
biar dan lako arrera,
dalako geure zorun gustijen
etorkixuna berbera,
geure gogua, geure arnasa,
goi-erdi eta susterra;
ganera Jauna'k egiña da-ta,
maite biogu euzkera».

Arrokeria nunbait gauza txarren jatorri; nagikeria, barriz, uste-
laren lengusu. Ez gaitzezan bizi senitarte ortan. Ikastolak ugarituz
jolezan 1917'an eta Enbeita'k, ikastolok gero ta zabalago ta umetxoz
betesgo ikusi nairik, ez dau nai olako nagikeri dongarik. Nagia beti
iguingarri; Jainkoak ez dau ezelan be alper dana onetsiko. Euskeraren
alde, beraz, lanari ekin bear: umetxoai euskeraz egin bear yake, baita
erakutsi be; eta ikastolara bialdu. Kepa'k onela:

«Etxian nailz kailan,
nail-nun ta edonoz,
Euzkeraren alde
lan ein biogu gogoz.
Euzkel-ikastoleak
umientzat or dagoz;
bertara bialtzeko
gu biartuta gagoz».

«Orain zabaldu diran
ikastetxietara
zeure seme euzkeldunak
Euzkeraz ikastera
bialdu gura ezta
geratzen ba'zara...
belarrimotzak baño
askoz txarrago zara».

Muxikarra etzan naste-zale; aren itzak eta berbak eta agitadak
sailkor eta maitasunez gailñezkakok ziran beti. Euskaldunok bat-
eginda ikusi nai ginduzan: batasunak indarra bait dagi. Pago bakarra
errez aizeak erasten, ez ostera moltzoan dagoana. Gu be bardin, mol-
tzo trinkoan, kezka, lel, gurari ta lan-bear bardiniek akulatu, biztu
ta gogo berotuak opa ginduzan. Onari kantatzen eban 1916'an:

«Maitetasunak dau batasuna,
Batasunak dau indarra;
Iñozko geyen daukagu, barriz,
Indar orixen biarra.
Batu gaizan, ba, guraso danok
Euzkotar onak ba gara,
Gure sendijak ikasi dayan
Geuk gura dogun erara».

Gizonok, baiña, aldakor izan: eguzkia nora, zapia ara. Geure txepelkeria, beraz, astindu ta barnean ererari berea emonik, asmo ta xede on bati aurrera eragin nai izatean, geure gaiñ dogun goi-indarrari be dei egite, egoki yaku dudarik bage. Kepa zolia zan ortan. Euskera zaindu, ikasi ta erakutsi arloan be yoranez ikusi eroian goi-laguntzaren beroa, azkortasuna. Onela dabes, Euzkadi'ko ikastetxeetan euskeraz entzun nairik:

«Ezpata zorrotz ori arturik,
Deun Mikel agurgarrija,
Etor akiguz kentzeko emen
Daukagun erdelkeriija;
Berai yagokon tokian jarri
Daigun euzkera garbija.
Bestela, zelan esango dogu
Au dala Euzkelerrija?»

Oleskari zeatza

Onelaxe sendo ta gartsu abestu zituan ainbat bertsoan gure izakuntzaren balio ta edertasunak; eta guk eurok zaindu ta jagon bearra daukagu. Esanda itxi dogunez, Enbeita'k bere sorterrria, euskaldun guztiona nunbait, maitasun berroz, barruan eroianez, kantatu ta itxi euskun erriko plazetan eta euskal aldizkarietan.

Ez dakit, irakurle, konturatu zorean ala ez. Enbeita'ren bertsoak, egundo be pot egiteke, zein neurrian eta zelan amaieran, garbi ta aratz, maixuki osotu ta biribilduak daukaguz. Gaur askok —errez-zaleak noski— bertsoen neurria ta amai bardña, olerkirako traba ta oztopo dirala esan oi dabe; irudimenaren oparotasuna lotuegi egiten dabela, entzuten eta idazten da sarri. Egia ete?

Enbeita'k ez eban uste orrela; ezta munduko poeta nausi asko ta askok be. Verlaine'k iñoiz bere **Art Poétique** liburuan, estrofa oskidetsuetan madarikatu eban azken-amaitze bardña, au da, rima, be-ronak dakazan beartopa, soster eta atzeragarriakaitik; baiña gaztetan madarikatu eban orren bitartez bertsoak bikaiñenak rima barruan osoturik eskiñi euskuzan. Poeta onak, izan be, amaikidetasunaren bihurriak beartu ditu euren poesilantetako eder-sorpen bikaiñenak egiten. Labur, euren edertasunik garbi ta bizienak ortik sortuak dira.

Gai onek asieran ditun zailtasunak, ekiñaren ekiñez, errez azpiratu oi doguz, eta azkenerako, Verlaine'k eta beste askok lez, autortu daroagu: «Ez yatorku txarto indarketa ori. Gorbea'ra igoteko izerdia bear; baiña ara ezkerro, andik dakusguzan edertasun lilluragarriak itzez eta lumaz azaldu eziñak ditugu: adierazo nai, ta olako zerbaiten geratu oi gara, ezin esanik. Poeta garai guztiak izan dabez koska orreik; Lizardi'k, Orixe'k, Lauaxeta'k... Baiña gero...!»

Enbeita'k kantatuz idatzi ebazan bere bertsoak geienak. Eta, bere aapaldiak lekuko, ia lenengoetatik etorkozan neurria ta rima, doiñuaren dardar-gain leun baiño leunago. Idazten asi zanetik era orretan osotu euskuzan bere bertsoak, eder, oskidetsu, ezereen itzindarkeri bage. Ez dakigu olerkariaren barruan zer gertatzen dan; baiña zerbait ulertu eziña, adierazo eziña, gertatzen da buruan eta biotzean irakinbizian daroan zer-edo-zer, luma eskuratuz, papereratu nai dauskunean. Amai auzitan, itz bat bota ordukoxe, or dauka beste bat, «ni be bai» esanik, gertu ta prest zelaira urteteko. Gogora gure bertsolariak.

Aita Onaindia

Euskalerriko burni-denda

FERRETERIA UNCETA, S. A.

E I B A R Teleg. «Ferrunceta» Ibarrecruz, 14
Tel. 70 01 00 (Bost linea) Apdo. 18